

DYSKUSJA PRZED II ZJAZDEM PZPR NAD ROZWOJEM BAZY SUROWCÓW MINERALNYCH

PALIWA STAŁE

STANISŁAW DOKTOROWICZ-HREBNICKI

WĘGIEL KAMIENNY

Rola węgla kamiennego w rozwoju życia gospodarczego jest ogromna, co znalazło swój wyraz w tezach do dyskusji na II Zjazd PZPR. W różnorodnym zastosowaniu tej kopaliny użytecznej na plan pierwszy wysuwa się węgiel jako surowiec energetyczny.

Drugą ważną dziedziną zastosowania węgla kamiennego jest hutnictwo, zwłaszcza żelaza. Tutaj w procesie wielkopiecowym niezbędny jest koksz produkowany z węgla o specjalnych właściwościach (tzw. koksz hut-

Różni się jednak od nich na ogół znacznie niższym stopniem uwęglenia węgla. Obecna produkcja w Zagłębiu Górnio-śląskim sprowadza się głównie do eksploatacji węgla płomiennych, gazowo-płomiennych i poniekąd gazowych; węgle koksujące grają rolę mniejszą, typowych węgli chudych w obrębie obecnie eksploatowanych części Zagłębia Górnio-śląskiego w ogóle brak, nie mówiąc już o antracytach, tak rozpowszechnionych w Donbasie.

Osady węglonośne Zagłębia Górnio-śląskiego dzielą się od góry ku dołowi na 9 serii stratygraficznych, z których zresztą najważniejsza jest jeszcze prawie zupełnie nie zbadana. Serie te różnią się między innymi grubością występujących w nich pokładów węgla oraz samym stopniem węglonośności, mają przeto różną wartość gospodarczą.

Na podstawie znajomości budowy geologicznej Zagłębia i cech charakterystycznych węgla opracowywane są plany racjonalnego wykorzystania tej bazy surowcowej i dalszego rozwoju kopalnictwa.

Stopień opanowania różnych części Zagłębia przez kopalnictwo jest dzisiaj dość niejednorodny. Podobnie jak i w każdym innym zagłębiu eksploatacja obejmowała najpierw tereny, gdzie serie najbogatsze w węgiel występowały bliżej powierzchni i gdzie pokłady w ogóle leżały płytko. Dopiero z biegiem czasu kopalnie rozszerzały swój zasięg w głąb. W rezultacie w północnej części Zagłębia Górnio-śląskiego mamy duży obszar całkowicie objęty przez kopalnictwo, następnie kilka obszarów już o mniej zwartej eksploatacji i wreszcie w południowej części Zagłębia tylko pojedyncze odległe od siebie kopalnie. Wiąże się naturalnie z tym i niejednorodność stopnia poznania zasobów węgla.

Zagłębie Dolno-śląskie (Wałbrzyskie) jest o wiele mniejsze, posiada jednak duże znaczenie ze względu na wysoką jakość występującego w nim węgla, o znacznie wyższym stopniu uwęglenia niż węgiel Zagłębia Górnio-śląskiego, co sprzyja rozwojowi koksownictwa.

Górnicy przy pracy (fot. WFD)

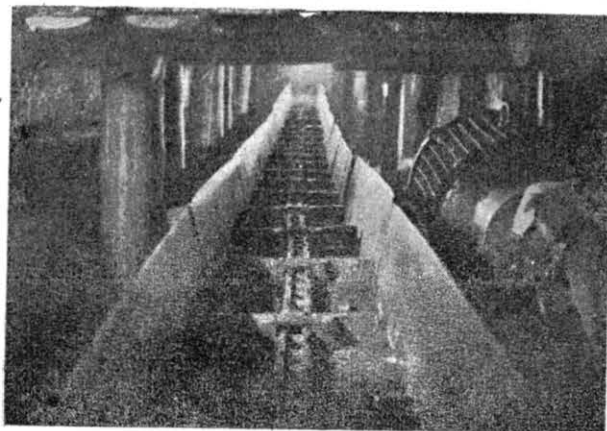
niczy). Ponadto węgiel stanowi punkt wyjściowy dla przeróbki chemicznej, dającej ogromne ilości związków organicznych mających najbardziej różnorodne zastosowanie praktyczne.

Ta różnorodność zastosowania węgla zależy od przekształcenia, jakiemu uległ on w złożu (głównie pod wpływem ciśnienia nadległych warstw skalnych lub ciśnienia górotwórczego, a częściowo podniesionej temperatury), co decyduje o jego stopniu uwęglenia, wiążącym się ze składem chemicznym, właściwościami fizycznymi i wartością ciepłą.

Nie wchodząc w szczegóły klasyfikacji węgla można wymienić kilka jego ważniejszych typów, jak węgiel płomienny i gazowo-płomienny używane jako węgiel energetyczny i opałowy oraz do przeróbki chemicznej; węgiel gazowy używane do produkcji gazu świetlnego i opałowych odmian koksu; węgiel koksowniczy dający koksz hutniczy; wreszcie węgiel chudy, stosunkowo wysokokaloryczny, lecz nie spiekający się.

Polska jest zasobna w węgiel kamienny. W Europie należy ona do czterech krajów, najbogatszych w ten surowiec. Przed Polską znajdują się: Związek Radziecki, Anglia i Niemcy, a wszystkie inne kraje europejskie pozostają daleko w tyle.

Z dwu polskich dobrze zagospodarowanych zagłębi węglowych Zagłębie Górnio-śląskie pod względem wysokości zasobów jest zagłębiem tej miary co Zagłębie Donieckie lub Westfalskie.

Transporter węglowy (fot. WFD)

Dla scharakteryzowania osiągnięć w rozwoju węglowej bazy surowcowej od czasu powstania Polski Lu-

dowej przytoczymy tu tylko kilka pozycji istotniejszych, nie wnikając w szczegóły.

W dziedzinie kopalnictwa poza unowocześnieniem metod wydobywania węgla i podniesienia produkcji kopalni już istniejących — rozbudowano w Zagłębiu Górno-śląskim kilka kopalni na terenach węgla energetycznych.

Dzięki robotom poszukiwawczo-wiertniczym przygotowano tereny pod budowę kilku nowych dużych kopalni, w tym również węgla koksujących. W różnych punktach Zagłębia Górno-śląskiego prowadzi się badania w celu wyjaśnienia możliwości założenia nowych kopalni odkrywkowych.

W dziedzinie ogólnego poznania geologii zagłębia przeprowadzono przede wszystkim korektę paralelizacji (tożsamości) pokładów węgla we wszystkich kopalniach Zagłębia Górno-śląskiego i na podstawie tych prac wprowadzono nową, jednolitą (liczbową) nomenklaturę pokładów. Wykonano wiele badań dla poznania właściwości węgla w obu zagłębiach oraz opracowano nową klasyfikację węgla. Opracowano i zastosowano w Zagłębiu Górno-śląskim nową metodę dokładnej identyfikacji pokładów węgla na podstawie mikroskopowych badań paleobotanicznych (analiza mikrosporowa). Opracowuje się szczegółowe ogólne mapy geologiczne (w różnych wersjach) Zagłębia Górno-śląskiego.

Dalsze zamierzenia w tej dziedzinie powinny mieć na urwadze rozwój prac poszukiwawczych w obu zagłębiach przy ścisłym skoordynowaniu ich z planami rozwoju wydobywania tego lub innego typu węgla kamiennego. Prace te powinny dotyczyć zarówno terenów obejmowanych przez już istniejące kopalnie, jak i przygotowanych pod założenie kopalni nowych. Muszą one stopniowo podnosić stopień poznania zasobów tych terenów do tzw. kategorii A, to jest wyjaśnić wszystkie szczegóły budowy geologicznej terenu, ilość pokładów węgla, ich grubość, jakość węgla, jego zasoby, warunki hydrogeologiczne itp.

Roboty te powinny objąć przede wszystkim tereny występowania węgla koksujących. Do wykonania ich niezbędne jest zabezpieczenie przemysłu węglowego odpowiednią ilością aparatów do wiercen głębokich (500 — 1000 m i więcej) i odpowiednie zorganizowanie własnej służby geologicznej.

Roboty poszukiwawcze muszą być poza tym należyście podbudowane pracami odpowiednich instytutów badawczych, powinny one dostarczyć różnego rodzaju map geologicznych, map rozmieszczenia węgla różnych typów itp. Należy opracowywać nowe metody rozwiązywania stratygrafii osadów węglonośnych oraz paralelizacji pokładów węgla, badać jakość węgla i jego przydatność praktyczną.

Przy omawianiu prac mających na celu zwiększenie zasobów węgla należałoby nadto wskazać na zagadnienie prawidłowej gospodarki złożami węgla. Wiadomo bowiem, że za czasów gospodarki kapitalistycznej właściciele kopalni w dążeniu do możliwie największych zysków prowadzili gospodarkę rabunkową, co spowodowało marnotrawstwo cennej kopaliny. Na skutek pomijania w eksploatacji pokładów cieńszych i zaniedbanych, pozostawiania nieraz z błahych powodów łań węgla w stropie, nieodpowiednich systemów wybierania węgla i wywołujących pożary i tapania, a nade wszystko na skutek szeroko stosowanego systemu wybierania na zawal, pozostawiano w złożach duże ilości węgla, uniemożliwiając ich wydobywanie w przyszłości. Straty spowodowane tego rodzaju gospodarką były na ogół bardzo duże i nie rzadko przekraczały 50 — 60% zasobów całkowitych.

Planowa gospodarka złożowa prowadzona przez władze Polski Ludowej pozwala na wyższy stopień wykorzystywania złóż.

Z tych względów współdziałanie państwowej służby geologicznej z nauką i praktyką górnictwem w rozwiązywaniu zagadnień gospodarki złożowej należy uważać za jej obowiązek.